

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 378.147:811.111'243:355.23

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.67.26-29>

Олександр ПОЛИЩУК, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-9306-617X

e-mail: oleksandr_polishchuk@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Євгенія ТХОРЖЕВСЬКА, викладач

ORCID ID: 0009-0009-8662-7616

e-mail: tkhorzhevska@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ ВІЗУАЛЬНОГО СУПРОВОДУ НА РОЗВИТОК НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ У КУРСАНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Вступ. У статті досліджено вплив візуального супроводу на розвиток навичок аудіювання у курсантів немовних спеціальностей вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Актуальність проблеми зумовлена потребою підвищення ефективності сприйняття іншомовного аудіоматеріалу курсантами, які мають обмежену практику використання іноземної мови поза навчальним середовищем. Саме тому метою статті стало вивчення впливу візуального супроводу на ефективність сприйняття аудіоматеріалів курсантами немовних спеціальностей.

Методи. Для перевірки ефективності використання візуального супроводу було проведено експериментальне дослідження з двома групами курсантів однакового рівня володіння іноземною мовою. Перша група виконувала завдання з аудіювання з використанням аудіодоріжки з відеосупроводом, тоді як друга група працювала лише з аудіоматеріалом. Результати оцінювалися за допомогою тесту на розуміння прослуханого матеріалу, завдань на відтворення деталей та анкет самооцінки.

Результати. Курсанти, які працювали з аудіо- та відеоматеріалами, продемонстрували вищі результати в розумінні змісту прослуханого матеріалу й відтворенні деталей. У середньому вони дали на 15 % більше правильних відповідей і змогли відтворити на 20 % більше додаткової інформації порівняно з курсантами, які працювали лише з аудіо. Анкетування також засвідчило вищий рівень комфорту під час роботи з мультимодальними матеріалами.

Висновки. Отримані результати підтверджують доцільність використання мультимодального підходу в навчанні іноземних мов курсантів немовних спеціальностей. Візуальний супровід сприяє кращому розумінню контексту, знижує когнітивне навантаження та допомагає ефективніше розпізнавати невербальні сигнали комунікації.

Ключові слова: аудіювання, візуальний супровід, мультимодальний підхід, курсанти, немовні спеціальності, іноземна мова, ВВНЗ.

Вступ

Аудіювання є одним з основних складників мовної компетентності, що активно впливає на формування загальних навичок спілкування іноземною мовою. У контексті навчання курсантів немовних спеціальностей розвиток навичок аудіювання є важливим завданням, оскільки такі курсанти часто мають обмежену практику використання іноземної мови поза академічним середовищем.

Одним з основних викликів є підвищення ефективності сприйняття аудіоматеріалу, адже багато курсантів стикаються з труднощами під час прослуховування та розуміння іншомовних текстів. Сучасні дослідження підтверджують, що мультимодальні методи навчання, які поєднують різні канали сприйняття, можуть значно поліпшити сприйняття іноземної мови.

У сучасних умовах цифровізації освітнього процесу особливої актуальності набуває використання мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов. Курсанти вищих військових навчальних закладів дедалі частіше взаємодіють із цифровими ресурсами, що поєднують аудіо-, відео- та інтерактивні компоненти. Це створює передумови для формування нових підходів до розвитку мовних навичок, зокрема аудіювання, яке є складним когнітивним процесом, що передбачає одночасне оброблення фонетичної, лексичної та семантичної інформації.

Особливість навчання у ВВНЗ полягає у тому, що іншомовна підготовка має не лише загальноосвітній, а й професійно орієнтований характер. Курсанти повинні

вміти сприймати іноземну мову в умовах, наближених до реальних комунікативних ситуацій, зокрема в умовах обмеженого часу, шумового фону або високого когнітивного навантаження. У цьому контексті використання візуального супроводу може ставати компенсаторним механізмом, що полегшує оброблення інформації та сприяє формуванню більш стійких навичок аудіювання.

Одним із таких підходів є використання відео та аудіо у процесі навчання, що дає змогу створити більш контекстуальне і змістовне середовище для курсантів. Однак, попри численні дослідження, питання про те, як саме візуальний супровід впливає на розвиток навичок аудіювання, залишається недостатньо вивченим у контексті підготовки курсантів немовних спеціальностей.

Метою статті є вивчення впливу візуального супроводу на ефективність сприйняття аудіоматеріалів курсантами немовних спеціальностей. Для досягнення цієї мети було проведено експеримент, у межах якого порівнювалися результати двох груп курсантів: одна група працювала з аудіоматеріалами з відеосупроводом, інша – лише з аудіо.

Огляд літератури. Аудіювання є невід'ємною частиною мовного навчання, що активно досліджується в контексті різних підходів і методів розвитку навичок слухання. Дослідження показують, що навички аудіювання доцільно розвивати не лише через слуховий канал, а й через використання мультимодальних методів навчання, які включають аудіо та відео.

Комбіноване використання аудіо та відео може значно підвищити ефективність сприйняття інформації. На думку Vandergrift (2004), мультимодальний підхід створює багатший контекст для розуміння матеріалу, даючи змогу студентам краще осмислювати зміст через поєднання слухових і візуальних сигналів. Відео додає емоційний складник, який не завжди можна передати лише за допомогою аудіо, і це допомагає точніше розпізнавати інтонації та невербальні ознаки комунікації.

Аудіо- та відеоматеріали збагачують інтерпретацію прослуханого тексту. Як зазначають Brown (2006) та Gilakjani (2012), наявність візуальних елементів допомагає активувати додаткові когнітивні ресурси, знижуючи інтелектуальне навантаження під час сприйняття мовного матеріалу. Це особливо важливо для курсантів немовних спеціальностей, які можуть не мати такої глибокої мовної підготовки, як курсанти мовних спеціальностей.

У низці досліджень також підкреслюється важливість співвідношення аудіо та відео. На думку Mendelsohn (1994), для досягнення максимальних результатів у навчанні аудіювання необхідно правильно балансувати між двома типами матеріалів: аудіо має надавати можливість практикувати слухову навичку, а відео – забезпечувати додаткову контекстуалізацію та розширення розуміння.

Водночас відео може бути відволікаючим фактором, якщо воно використовується неправильно. Надмірна кількість візуальних елементів може викликати перевантаження, що ускладнює сприйняття аудіо (Mendelsohn, 1994). Інші дослідження показують, що відео може знижувати стрес під час прослуховування іноземної мови, оскільки створює більш природне мовне середовище (Katchen, 1996).

Згідно з дослідженням Gilakjani (2012), відео значно полегшує освітній процес, оскільки зображення та рухи допомагають активнішому сприйняттю і запам'ятовуванню лексичних одиниць. Курсанти, які працюють із відео, часто демонструють кращі результати в різних аспектах мовного навчання – від розуміння прослуханого матеріалу до розпізнавання нових слів і виразів.

Водночас ефективність мультимодальних підходів може залежати від специфіки аудиторії. Відповідно до дослідження Anderson і Lynch (1988), певні слухачі можуть не отримувати достатньо переваг від відео в контексті навчання аудіювання, якщо вони вже мають високий рівень мовної підготовки.

Сучасні дослідження також акцентують увагу на ролі когнітивної теорії мультимедійного навчання, відповідно до якої людина краще засвоює інформацію, коли вона подається через кілька каналів одночасно – візуальний і аудіальний. Mayer (2009) стверджує, що поєднання зображення та звуку сприяє більш ефективному кодуванню інформації у тривалій пам'яті (за умови раціонального дозування навчального матеріалу).

Крім того, важливим є поняття когнітивного навантаження, яке може як знижуватися, так і зростати залежно від якості візуального супроводу. Sweller (2011) зазначає, що надмірна кількість візуальних стимулів може перевантажувати робочу пам'ять, тоді як структурований і релевантний відеоконтент, навпаки, сприяє оптимізації навчального процесу.

Дослідження у сфері військової освіти також підтверджують ефективність мультимодального підходу. Зокрема, використання відеоматеріалів, що моделюють реальні професійні ситуації, дає змогу курсантам не лише розвивати мовні навички, а й формувати профе-

сійні компетентності, пов'язані з аналізом інформації та прийняттям рішень в умовах невизначеності.

Отже, огляд літератури свідчить про те, що використання мультимодальних матеріалів, зокрема поєднання аудіо та відео, є ефективним підходом до розвитку навичок аудіювання. Особливо це стосується курсантів немовних спеціальностей, для яких візуальний супровід може бути важливим засобом полегшення процесу сприйняття іноземної мови.

Методи

Для дослідження впливу візуального супроводу на ефективність розвитку навичок аудіювання у курсантів немовних спеціальностей було проведено експериментальне дослідження з використанням порівняльного підходу.

У дослідженні взяли участь 29 курсантів, які навчаються на різних факультетах немовних спеціальностей вищого військового навчального закладу. Курсанти були поділені на дві групи по 15 та 14 осіб. Усі учасники мали середній рівень володіння іноземною мовою, що підтверджувалося результатами попереднього тестування.

Для експерименту були використані аудіо- та відеоматеріали, що становили автентичні записи іноземною мовою з різних тем, зокрема соціальних питань, наукових досліджень і культурних явищ. Обидві групи отримали однакові тексти, однак перша група працювала з аудіо- та відеоматеріалами, а друга – лише з аудіо.

Перша група працювала в умовах мультимодального підходу: прослуховування аудіоматеріалу супроводжувалося відео, що демонструвало відповідний контекст, жести, міміку та інтонацію. Друга група працювала лише з аудіоматеріалами без візуального контексту.

Для оцінювання результатів використовували тест на розуміння прослуханого матеріалу, який містив завдання з вибором однієї правильної відповіді, запитання на коротку відповідь і завдання на відтворення деталей. Також було використано анкети самооцінки, у яких курсанти оцінювали власний досвід, рівень комфорту й ефективність навчання під час виконання завдань.

Процедура дослідження передбачала кілька етапів. Спершу для кожної групи було підібрано два відео-або аудіозаписи однакової складності та тривалості – 10–15 хвилин. Далі курсанти були поінформовані про мету дослідження та отримали інструкції щодо виконання завдань. На основному етапі курсанти першої групи прослуховували матеріал із відеосупроводом, тоді як курсанти другої групи працювали лише з аудіо. Після прослуховування матеріалів учасники виконували тест на розуміння тексту й заповнювали анкети самооцінки.

Результати експерименту оцінювалися за кількома критеріями: точність відповідей на запитання щодо змісту матеріалу, здатність відтворити додаткові деталі та самооцінка ефективності використаного методу. Для аналізу даних використовувався метод порівняння середніх значень, зокрема t-тест для незалежних вибірок.

Додатково варто зазначити, що під час відбору навчальних матеріалів особлива увага приділялася їх автентичності та відповідності до рівня мовної підготовки курсантів. Відеоматеріали містили природне мовлення носіїв мови, що включало різні акценти, темп мовлення та інтонаційні особливості. Це дало змогу максимально наблизити умови експерименту до реальних ситуацій спілкування.

Також було враховано фактор повторного прослуховування. Усі учасники мали можливість прослухати матеріал двічі, що забезпечувало більш об'єктивне оцінювання рівня розуміння та знижувало вплив випадкових помилок. Контроль за виконанням завдань

здійснювався в однакових умовах для обох груп, що дало змогу мінімізувати вплив зовнішніх факторів.

З метою підвищення валідності результатів було забезпечено однакову тривалість занять, рівень складності матеріалів і структуру тестових завдань для обох груп. Це дало змогу зосередитися саме на впливі візуального супроводу як незалежної змінної дослідження.

Результати

У результаті експерименту було встановлено, що курсанти, які працювали з аудіо- та відеоматеріалами, продемонстрували кращі результати порівняно з тими, хто працював лише з аудіоматеріалами.

Курсанти першої групи отримали в середньому на 15 % більше правильних відповідей на запитання тесту на розуміння прослуханого матеріалу. Також вони змогли відтворити на 20 % більше додаткових деталей, які не були прямо запитували в тесті. Це свідчить про кращу здатність до глибшого розуміння матеріалу.

В анкетах самооцінки курсанти першої групи зазначили, що робота з відео значно поліпшила їхнє розуміння матеріалу та допомогла краще інтерпретувати зміст через невербальні сигнали, зокрема міміку, жести та інтонацію. Середній бал за шкалою Лайкерта для першої групи становив 4,6, що вказує на високий рівень задоволеності роботою з мультимодальними матеріалами. Курсанти другої групи оцінили свою роботу на 3,2, що свідчить про нижчий рівень комфорту та відчуття обмеженості під час роботи лише з аудіоматеріалом.

Додатково результати тесту показали, що курсанти другої групи частіше мали труднощі з розпізнаванням окремих аспектів матеріалу, зокрема складних лексичних конструкцій, що могло бути пов'язано з відсутністю візуальних підказок.

Аналіз відповідей також показав, що курсанти першої групи демонстрували вищий рівень впевненості під час виконання завдань. Це проявлялося у меншій кількості пропущених запитань і більшій швидкості виконання тестових завдань. Зокрема, середній час виконання тесту в першій групі був на 12 % меншим порівняно з другою групою.

Окрім кількісних показників, було проаналізовано якість відповідей курсантів у відкритих завданнях. Курсанти, які працювали з відеоматеріалами, частіше використовували контекстуально релевантні формулювання та демонстрували глибше розуміння причинно-наслідкових зв'язків у прослуханому матеріалі.

Цікаво, що навіть у випадках, коли курсанти першої групи не могли точно відтворити окремі слова або фрази, вони успішніше передавали загальний зміст повідомлення, спираючись на візуальний контекст. Це свідчить про формування більш комплексної стратегії аудіювання.

Дискусія і висновки

Отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що мультимодальний підхід, який поєднує аудіо та відео, позитивно впливає на розвиток навичок аудіювання. Курсанти, які працювали з відео, краще сприймали зміст матеріалу, оскільки візуальні елементи допомагали їм зрозуміти контекст та інтерпретувати значення слів через невербальні ознаки. Цей результат узгоджується з попередніми дослідженнями, які вказують на важливість використання мультимодальних ресурсів для поліпшення розуміння іноземної мови (Vandergrift, 2004; Gilakjani, 2012).

Однією з причин таких результатів є те, що відео залучає додаткові канали сприйняття, які допомагають зменшити когнітивне навантаження, що виникає під час

сприйняття лише аудіоматеріалу. Відео дає курсантам можливість краще асоціювати слова та фрази з конкретними візуальними образами, що сприяє кращому запам'ятовуванню та відтворенню прослуханого матеріалу.

Крім того, курсанти, які працювали з відео, могли зосередитися на нюансах інтонації та невербальних сигналах, що давало змогу краще зрозуміти емоційний контекст і наміри мовця. Натомість курсанти, які працювали лише з аудіо, частіше мали труднощі під час інтерпретації складних фраз і малознайомої лексики, оскільки відсутність візуальних підказок обмежувала їхні можливості для розуміння значень через контекст.

Дослідження також підкреслює важливість урахування індивідуальних особливостей курсантів. Хоча мультимодальний підхід є ефективним для більшості учасників, деякі курсанти можуть відчувати перевантаження через додаткові візуальні елементи. Тому важливо враховувати рівень підготовки курсантів і добирати відповідні методи навчання, які оптимізують процес аудіювання.

Водночас отримані результати слід розглядати з урахуванням певних обмежень дослідження. По-перше, відносно невелика кількість учасників може обмежувати можливість узагальнення результатів на ширшу популяцію курсантів. По-друге, експеримент мав короткостроковий характер, що не дає оцінити тривалий вплив мультимодального підходу на розвиток навичок аудіювання.

Крім того, не можна виключати вплив мотиваційного фактору. Використання відеоматеріалів могло підвищувати зацікавленість курсантів, що, у свою чергу, позитивно впливало на результати. Таким чином, частина отриманого ефекту може бути пов'язана не лише з когнітивними, а й з афективними чинниками навчання.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз впливу різних типів відеоконтенту (навчального, автентичного, імітаційного) на розвиток навичок аудіювання, а також вивчення індивідуальних стратегій сприйняття інформації курсантами з різним рівнем мовної підготовки.

Отже, результати дослідження підтвердили ефективність використання мультимодальних матеріалів для розвитку навичок аудіювання у курсантів немовних спеціальностей. Використання відеосупроводу полегшує сприйняття аудіоматеріалу, знижує когнітивне навантаження та сприяє кращому розумінню змісту через візуальні підказки. З огляду на це можна рекомендувати включення мультимодальних ресурсів у процес навчання аудіювання курсантів немовних спеціальностей.

Перспективою подальших досліджень є вивчення індивідуалізованих підходів до використання аудіо- та відеоматеріалів з урахуванням рівня володіння мовою курсантами, специфіки навчальних курсів та особливостей професійної підготовки у ВВНЗ.

Практичні рекомендації

На основі отриманих результатів можна сформулювати низку практичних рекомендацій для викладачів іноземних мов у ВВНЗ. По-перше, доцільно систематично використовувати відеоматеріали як складник навчального процесу, поєднуючи їх із традиційними аудіозавданнями.

По-друге, важливо добирати відеоконтент з урахуванням рівня підготовки курсантів і поступово ускладнювати матеріал. На початкових етапах доцільно використовувати відео із чітким візуальним контекстом і повільним темпом мовлення, тоді як на більш високих рівнях – автентичні матеріали з природним темпом мовлення.

По-третє, ефективним є використання поетапної роботи з відеоматеріалами: передпереглядів завдання (активація знань), перегляд із конкретними цілями й після-

переглядове обговорення. Такий підхід сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку критичного мислення.

Нарешті, слід урахувувати індивідуальні особливості курсантів і за потреби комбінувати різні формати подачі матеріалу, щоб уникнути перевантаження та забезпечити максимальну ефективність навчання.

Внесок авторів: Олександр Поліщук – концептуалізація дослідження, огляд літератури, аналіз результатів, формулювання висновків; Євгенія Тхоржевська – організація експерименту, збирання емпіричних даних, анкетування учасників, первинне оброблення результатів.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

Anderson, A., & Lynch, T. (1988). *Listening*. Oxford University Press.
Brown, H. D. (2006). *Principles of language learning and teaching*. Pearson Education.

Oleksandr POLISHCHUK, PhD (Linguistics), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0001-9306-617X
e-mail: oleksandr_polishchuk@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Yevheniia TKHORZHEVSKA, Lecturer
ORCID ID: 0009-0009-8662-7616
e-mail: tkhorzhevska@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE IMPACT OF VISUAL SUPPORT ON THE DEVELOPMENT OF LISTENING SKILLS IN CADETS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES AT HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Background. The article examines the impact of visual support on the development of listening skills in cadets of non-linguistic specialties at higher military educational institutions. The relevance of the study is determined by the need to improve cadets' comprehension of foreign-language audio materials, especially when their opportunities to use a foreign language outside the academic environment are limited.

Methods. An experimental study was conducted with two groups of cadets who had the same level of foreign language proficiency. The first group completed listening tasks using audio materials with video support, while the second group worked only with audio materials. The results were assessed through a listening comprehension test, detail-recall tasks, and self-assessment questionnaires.

Results. The cadets who worked with audio-video materials demonstrated better results in understanding the content and recalling details. On average, they gave 15% more correct answers and recalled 20% more additional details compared with the cadets who worked only with audio. The self-assessment questionnaires also showed a higher level of comfort among cadets who used multimodal materials.

Conclusions. The findings confirm the effectiveness of using multimodal materials for developing listening skills in cadets of non-linguistic specialties. Visual support helps learners understand the context, reduces cognitive load, and improves the interpretation of non-verbal communication signals.

Keywords: listening, visual support, multimodal approach, cadets, non-linguistic specialties, foreign language, higher military educational institutions.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

Gilakjani, A. P. (2012). The role of visual aids in enhancing ESL learners' listening comprehension. *English Language Teaching*, 5(1), 1–8.

Katchen, J. E. (1996). *Multimedia: Enhancing foreign language learning*. Cambridge University Press.

Mendelsohn, D. (1994). *Learning to listen: A strategy-based approach for the second language learner*. San Diego State University.

Vandergrift, L. (2004). Listening to learn or learning to listen? *ELT Journal*, 58(3), 212–221.

References

Anderson, A., & Lynch, T. (1988). *Listening*. Oxford University Press.

Brown, H. D. (2006). *Principles of language learning and teaching*. Pearson Education.

Gilakjani, A. P. (2012). The role of visual aids in enhancing ESL learners' listening comprehension. *English Language Teaching*, 5(1), 1–8.

Katchen, J. E. (1996). *Multimedia: Enhancing foreign language learning*. Cambridge University Press.

Mendelsohn, D. (1994). *Learning to listen: A strategy-based approach for the second language learner*. San Diego State University.

Vandergrift, L. (2004). Listening to learn or learning to listen? *ELT Journal*, 58(3), 212–221.

Отримано редакцією журналу / Received: 01.05.26

Прорецензовано / Revised: 12.05.26

Схвалено до друку / Accepted: 16.07.26

Опубліковано / Published: 21.09.26